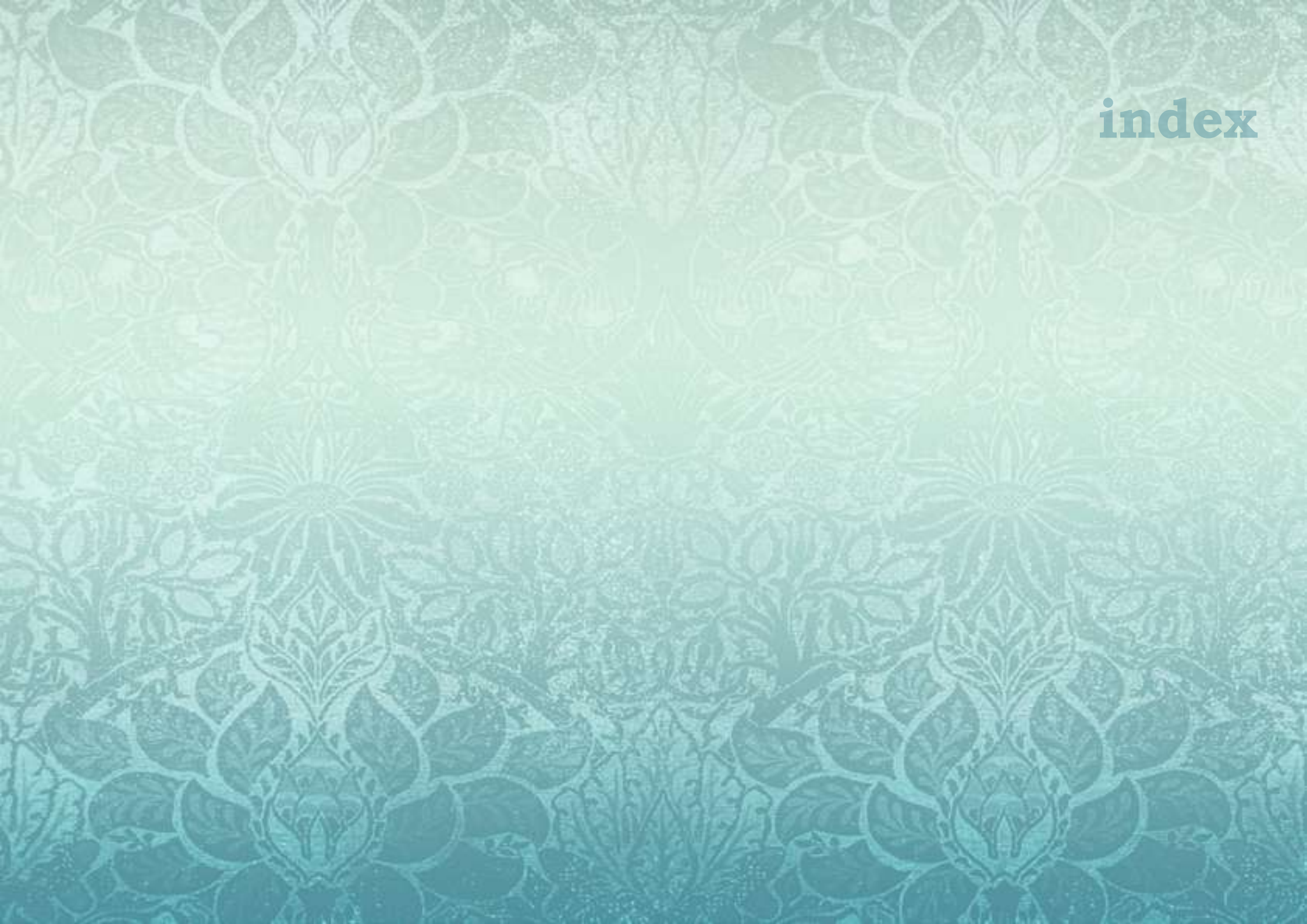

DONES i SOCIETAT

index

pròleg

DONES I SOCIETAT

Els fons fotogràfics són com petites caixes plenes de tresors i sorpreses que amaguen la possibilitat de fer muntatges expositius molt diversos, com en aquest cas, que s'ha optat per una publicació en format digital. Tan sols és qüestió de submergir-s'hi i pensar en el tema a tractar. Ens fa especial il·lusió presentar-vos una publicació sobre les dones que han format i formen el teixit social del nostre país.

Una reflexió al voltant de la feina, la família, la religió i el lleure de les dones que han viscut i que viuen a Andorra.

Per mostrar-vos les 69 imatges que componen aquest nou document de l'Arxiu Nacional d'Andorra, ens hem endinsat en els fons fotogràfics de diversos autors, tant nacionals com estrangers. En total hem utilitzat 15 fons fotogràfics d'èpoques i visions diverses sobre l'entorn.

Des d'una espectacular *Carte de visite*, a l'albúmina de Dolores Camarlot de casa Rossell, feta pel prestigiós estudi fotogràfic barceloní **Moliné y Albareda**, entre els anys 1860 i 1870, fins a la instantània del primer vot femení, feta el 14 de desembre de 1977 pel nostre reporter fotogràfic per excel·lència, Fèlix Peig. En aquest recorregut fotogràfic utilitzem els meravellosos retrats de Josep Lluís Molné Salinas, de casa Cremat d'Anyós, fets durant un període aproximat de vint anys (1900-1922) en què es pot observar la jerarquització de la família. Així podríem seguir, fons a fons, autor a autor, fins a abraçar aquests més de cent anys fotogràfics d'evolució personal i social de la dona al Principat d'Andorra.

Us deixem amb aquest nou catàleg digital de l'Arxiu Nacional.

Dones de muntanya. Fotografia i feminitat

(In)Visibilitats

Des de fa més d'un segle, la fotografia ha estat un testimoni privilegiat de les formes de vida passades i de la manera com s'han anat transformant. Els retrats i les instantànies ens apropen a la vida en família, al temps de treball, als moments d'oci, a la sociabilitat, a les creences, i, en comptades ocasions, fins i tot ens permeten endinsar-nos en els escenaris encara més privats i íntims. La selecció d'imatges en blanc i negre que presentem en aquesta publicació posa l'accent en el món de la dona i en la seva evolució. Des d'un retrat realitzat entre 1860 i 1870 fins a una instantània de la primera dona que va exercir el dret de vot el dia 14 de desembre de 1977, les escenes que veurem retraten la presència de la dona a Andorra i ens permeten d'intuir-ne l'absència en escenaris socials rellevants. Les fotografies del catàleg *Dones i societat* ens proposen un viatge cap a la construcció de la feminitat per entendre com eren percebudes les dones d'Andorra temps enrere. Ens traslladen a contextos, alguns no tan allunyats en el temps, que ens permeten descobrir la seva presència i el seu protagonisme en la nostra societat rural de muntanya durant poc més d'un segle. El catàleg és, doncs, un relat visual sobre el paper de les dones en la pagesia i la transformació que ha anat patint el seu rol, que ha evolucionat al mateix ritme que ho ha fet el país. Un relat que estableix un diàleg entre les formes de vida tradicionals i l'aparició d'altres escenaris en què les dones trenquen amb el que fins llavors semblava immutable i s'obren a nous camins i aprenentatges.

Seixanta-nou fotografies dels catorze fotògrafs identificats, tots homes, ens revelen aspectes diversos de la vida de les dones andorranes: el lloc en la família, les activitats domèstiques, els treballs fora de casa, els moments de sociabilitat, la irrupció en l'espai públic i polític..., en definitiva, la seva presència en els diversos escenaris de la vida. A través de les imatges que segueixen ens apropem a la identitat femenina des d'una perspectiva històrica i entendrem quina era la situació de les dones, com era el seu model de referència i com ha anat canviant.

Si parlem de dones, hem de parlar de la família, del treball a casa i del treball fora de casa. Si bé les mateixes dones tendeixen a explicar la seva aportació econòmica com un ajut per tirar endavant les economies domèstiques, sovint la seva contribució ha resultat ser bàsica per al sosteniment de la llar. Si parlem de dones, hem de parlar de diversitat i de canvi. Les dones de l'Andorra d'avui no segueixen el mateix model femení de referència que anys enrere, ha canviat i actualment no en tenim un model únic. Les dones d'abans, però, tampoc no vivien totes igual, hi havia diversitat de situacions, de procedències, de necessitats i de possibilitats. Així doncs, com eren les dones andorranes fa un segle?

Dones 'en blanc i negre'

Els retrats de dones de finals del segle XIX i les primeres dècades del XX tenen característiques força semblants, i sovint són fotografies en família. El nombre de persones retratades i la composició de l'escena canvien, però segueixen un mateix model, el que havien marcat els retrats pintats de les famílies benestants. Al segle XIX les dones de casa bona es van començar a retratar, soles o en família, en estudis fotogràfics, i a poc a poc la fotografia va substituir els retrats a l'oli. A mesura que la tècnica fotogràfica es va anar abaratint, es van popularitzar els retrats fotogràfics, i les famílies amb menys recursos també hi van poder accedir. Freqüentment els retrats eren realitzats per fotògrafs ambulants que passaven pels pobles i per aficionats que retrataven la gent de l'entorn. Les dones apareixen davant d'un llençol al carrer o en algun espai obert de la casa, sovint imitant l'estètica i la composició dels retrats de les famílies amb més rellevància social. Són retrats de dones de família.

Les dones andorranes seguien un model de família tradicional, però les instantànies en blanc i negre de la vida quotidiana revelen que hi ha diferències significatives entre les dones que havien de treballar per donar servei a les necessitats familiars, i les que podien gaudir del temps d'oci sense deixar d'ocupar-se de l'organització domèstica i de la família. Aquestes últimes eren les dones de les cases més fortes de la comunitat i les dones estrangeres que visitaven el país. Són retrats que mostren diferències i similituds.

Moltes de les dones retratades naixien i vivien en famílies en les quals els homes s'ocupaven del treball de les terres, la cria dels animals, el transport, el comerç, l'aprenentatge d'oficis i la representació comunitària.

Mentrestant, les dones s'ocupaven de la casa i tenien cura de la família, dels petits, dels grans, dels malalts, de l'hort i dels animals menuts (aviram, porcs i conills). Les cases andorranes s'organitzaven en funció de l'especialització de les tasques domèstiques; els homes i les dones tenien assignades funcions diferents, que canviaven segons les edats. Aquest sistema era el model organitzatiu de referència, però les situacions familiars no sempre possibilitaven aquesta especialització, sobretot quan els recursos escassejaven i les famílies passaven circumstàncies difícils. En aquestes situacions les dones havien de fer de tot, dins i fora de casa.

L'Arxiu d'Etnografia va dur a terme un projecte audiovisual, *Vides de dones*, que recull els relats de dones nascudes entre 1917 i 1931¹. Les seves vides evoquen un mateix context i mostren coincidències, però, insistim, també evidencien diversitat de situacions. Si escoltem les diverses històries i atenem les circumstàncies de cadascuna, entendrem el moment que els va tocar viure.

1

Els relats de *Vides de dones* es poden consultar al canal de l'Arxiu d'Etnografia d'Andorra a www.arxius.ad

Ramona Naudi Font va néixer el 1930 a casa Batista de l'Aldosa de Canillo. En el relat de la seva vida, la Ramona explica la duresa del treball al camp: dallar les costes i baixar l'herba a coll. La seva era una casa petita en què els homes i les dones van haver de treballar molt, dins i fora de casa.

“De petita sí [havia treballat el camp]. I tant, al camp és on més feiom llavons. Pues cavar, cavar les patates, calçar-les. Anar a rasclar, rasclar els prats. Tot això ho fèvom les dones. Tot lo dia érom a fora llavons. I anàvom a Incles. I los horts, tot.” [ANA/Arxiu d'Etnografia 8]

La Ramona també va treballar de minyona per a la família d'un enginyer de FHASA, de cuinera per a una casa que feia de fonda, i durant tres hiverns va haver de marxar a Tolosa a fer “la temporada”. El seu jornal, com el d'altres dones, va ser una aportació bàsica per a l'economia familiar. El seu és un relat de família i de treball.

De fet, sovint la dona pagesa havia de participar en l'activitat econòmica de la casa tenint cura dels animals i treballant al camp quan els ritmes de producció eren més intensos. I si en una casa hi havia pocs homes, les dones havien de treballar “com homes”. Matilde Babot Casal va néixer l'any 1925 a casa Ponet de Canillo. Recorda com a casa seva es van quedar “sense ningú, sense cap home”.

“Vaig tenir sort de la padrina i de la meva mare que mos va servir de pare, de mare i de tot. Era una dona molt treballadora[...] Havie anat a escola a Canillo [...] amb una mestra francesa [...] però anàvom molt poc a estudi perquè mos feven treballar. Ja de petita ja mos feven guardar les vaques, los tocinos... Poder tenir set anys o així [...] Natros no tenívom pare.” [ANA/Arxiu d'Etnografia 9]

Quan va morir el seu pare, la seva mare va haver de marxar a treballar “de criada” a un poblet on ja havia viscut de jove. Va haver-hi d'anar per força perquè a Canillo no hi havia res a fer a l'hivern. Matilde va anar dos anys a “vendèmies a França” i durant set anys va treballar de moixa, com la seva mare. Anys després va enviduar i va assumir la responsabilitat econòmica de la casa. El seu també és un relat de família i de treball.

Les dones que naixien en cases amb un patrimoni escàs es podien llogar a altres cases amb més recursos com a mosses o minyones, però les possibilitats de guanyar un jornal fora de l'àmbit domèstic eren molt poques, sobretot en èpoques com les que va passar el país el tombant del segle xx, quan una de les opcions era emigrar. Van emigrar els homes, les dones i famílies senceres.

Clara Casal Massip va néixer l'any 1931 a casa Tristet de Meritxell. Recorda que “a casa estàvom bé”. El pare feia de paleta i de moliner, perquè tenien la petita mola del poble; però es va posar malalt i la família va haver de marxar cap a Puisseguier, a la vora de Besiers, on vivia el pare de la seva mare. La Clara tenia catorze anys. La seva germana i ella van haver de treballar de criades en cases benestants i a les fàbriques del poble. Allà va conèixer el seu home, amb qui es va casar amb vint-i-dos anys, i allà ha fet la seva vida.

“La meva mare ere de França i tenive el seu pare a França. I en un moment donat, quan va acabar la guerra, el seu pare va caure malalt i va tenir de marxar a França. I aquí [a la casa] vam quedar amb el pare malalt, la padrina, el padrí, jo i la meua germana. Tots cinc [...] Allí li van dir que fes venir el seu home per anar a l'hospital. I és així que vam marxar.” [ANA/Arxiu d'Etnografia 1]

Durant les primeres dècades del segle xx, la industrialització i l'activitat comercial del país eren més aviat escasses. A Sant Julià de Lòria i a Andorra la Vella les dones podien aconseguir un jornal treballant per a les fàbriques de tabac. L'activitat productiva en aquest tipus d'indústria va ser clau, tant per l'especialització en determinades feines com pel baix cost del seu treball. Els guanys de les dones fent tabac, a casa o a les fàbriques, va afavorir les economies de les famílies considerablement. Aquesta activitat els va permetre desenvolupar un ofici i a algunes no haver d'assumir la duresa de certes tasques de la casa.

La vida de pagès no era gens fàcil per a les dones, i les possibilitats de millorar les condicions de vida sovint estaven lligades a la possibilitat de “fer un bon matrimoni”. El matrimoni que establien els fills d'una casa era determinant per a la continuïtat de la família, sobretot el casament de l'hereu o la pubilla, que havien de satisfer les expectatives familiars. Per tant, el control que la família exercia sobre el matrimoni de l'hereu i els altres fills estava relacionat amb el valor del patrimoni material de la casa i la seva consideració social. Era necessari assegurar la continuïtat de la casa buscant un gendre o una jove que s'adaptés a les necessitats de la família i del patrimoni, i establir aliances amb altres cases. La idea era simple: el que era bo per a la casa, era bo per a la persona. Les dones havien d'intentar que el matrimoni millorés les seves condicions de vida dins d'una altra família. Si una dona no es casava, la seva vida transcorria a la casa familiar, en una situació de dependència. Les pubilles tenien un altre estatus perquè es quedaven a casa seva, eren les hereves, les transmissores del patrimoni i, si la casa era forta, l'herència els conferia una altra consideració social. El fet que en

una casa s'optés per nomenar una pubilla responia a variables com ara que no hi hagués fills, que es pogués establir una bona aliança matrimonial o que la relació afectiva amb la filla estigués més valorada. En tot cas, l'elecció s'entenia en la lògica del que era més beneficiós per a la família. Per a la casa que estava ben posicionada econòmicament i ben considerada socialment es tractava de preservar el patrimoni i engrandir-lo, si era possible, i de mantenir el seu estatus en la comunitat. En canvi, les estratègies de les cases més pobres estaven encaminades a preservar el poc patrimoni que tenien i, sobretot, a subsistir.

Trini Mandicó Baró va néixer a casa Xarret de Sispony de la Massana, el 1926. El seu relat també és el d'una dona de casa pagesa. Recorda com a la seva mare, de cal Palanca d'Os, la van casar amb divuit anys amb el seu pare, l'hereu de cal Xarret, que en tenia trenta-dos.

“Abans a les cases hi havie molta família. [La mare] Eren vuit germans. Hi havie tres germanes, la meua mare i los altres eren nens. I les casaven amb qualsevol, no miraven... Les meues ties, la una la van casar a la Massana i l'altre a Andorra. [...] La meua mare no havia anat mai a estudi. I va trobar la casa tota empenyada, però com que van ser tan treballadors, tant el meu pare com la meua mare, ho van anar tornant tot. Estalviant. [...] El meu pare] s'anava a Piera, a la Conca... a l'hivern, i la meua mare s'ocupava de la canalla i del bestiar.” [ANA/Arxiu d'Etnografia 29]

Trini recorda que les dones com la seva mare havien de ser valentes, polides i treballadores. Per a les dones de la seva generació “era més interessant saber cosir que llegir” i “casar-se bé”.

Les instantànies en blanc i negre mostren dones dedicades a la família i a la casa, treballadores impenitents. Les escenes de família, de treball, de celebracions familiars i de festes rememoren la vida de moltes d'elles. Les seves vides s'han d'entendre entre les necessitats i les possibilitats de les seves circumstàncies familiars i del moment històric en què van viure. Les instantànies en blanc i negre també mostren canvis i altres realitats. Els anys 1940 i 1950 van portar noves oportunitats per a les dones. Les emissores de Ràdio Andorra i d'Andorradio (més tard conegudes com Ràdio les Valls i Sud Ràdio), els tallers tèxtils i, sobretot, la creixent activitat comercial i turística van propiciar escenaris nous on les dones podien desenvolupar altres activitats, sense deixar de responsabilitzar-se de la família.

Mentre la majoria dels relats de les dones de les cases pageses reflecteixen la duresa de la vida a la muntanya, altres dones, menys nombroses, van viure situacions més privilegiades. Tenien necessitats diferents i, sobretot, les circumstàncies econòmiques eren favorables i els oferien altres possibilitats. Eren les dones de les cases benestants.

Les dones de famílies benestants, de les cases fortes, gaudien de temps i podien dedicar-se a activitats més ocioses que la resta. Les dones de casa Rossell d'Ordino en són un exemple. Una carta de Maria Cassany a la seva filla Maria Lluïsa Riba (1908-1993), datada el 6 de juliol de 1918 i escrita des de París, mostra un estil de vida força més privilegiat.

“Querida hija,
He recibido tu carta con salud y deseo que así sea la tuya. Te he puesto tantas cosas en el colis que creo encontrarás todo lo que necesites. Hay dos vestidos para ti, uno de drap y el otro de casa de La Labley ...” [ANA/CR 3538]

Junt amb els retrats i les instantànies de les dones andorranes, apareixen retrats de dones forasteres que visitaven el país. Algunes eren excursionistes i viatgeres que arribaven des dels països veïns cercant l'autenticitat de la vida rural i de les muntanyes, on encara no havia arribat el ritme de la modernitat que s'estava imposant en altres indrets més urbanitzats.

La correspondència mantinguda entre Maria Lluïsa Riba, de casa Rossell d'Ordino, amb Emili Ametller i Clot i Núria Armangué ens apropa a l'estil de vida d'aquestes altres dones.

El 24 d'agost de 1935, Emili Ametller i Clot escrivia a Maria Lluïsa des de Barcelona a propòsit d'una excursió a Ordino.

“Benvolguda Maria Lluïsa.

Encara es calent el record dels bons dies passats a Ordino i de la bona amistat i companyia teva que varen fer més agradable el país. En tinc, o millor dit, en tenim tots els que hi érem, una forta recança. Sort que espero poguer tornar a l'hivern.

Encara et veig amb les espadenyes a retaló empaitant les oques (aquell masclot poca vergonya) o trotant per la muntanya com un isard, sempre riallera lluint les teves dents sanes i blanques. I encara sento l'olor d'aquella cuina quan hi feien la crema i encara us dono les gràcies per la vostra gentil hospitalitat exquisida.

T'envio les fotos de la nostra excursió, record d'un dia feliç i alegre. Aquí a Barcelona hi fa calor de mil dimonis... i pensar que vosaltres esteu tan fresquets!

Demà m'en vaig cap a Ibiza, on tinc la novia, per acabar de descansar i adobar-me i poguer reprendre després la feina de tot l'any.

Saluda de part meua i de tots els meus companys a la teua mare i el teu germà (que per molts anys caci forces isards) i reb el carinyós record de la meua amistat sincera.

Emili

Saluda també, si et plau, a la família Gil de l'Hotel.

Ai! Em descuidava el Medor i fes-li un petó a les barbes” [ANA/CR 9629]

Emili Ametller i Clot havia visitat Andorra amb un grup de muntanyencs, molt possiblement vinculats al Centre Excursionista de Catalunya, ja que ell mateix n'era soci des de 1930. Com també ho era una de les dones que l'acompanyava, Núria Armangué.

El nom de Núria Armangué apareix com a nou membre del Centre Excursionista de Catalunya al butlletí del desembre de 1923, junt amb el de Marcel Chevalier. Era excursionista i esquiadora. Després de l'excursió a Ordino de 1935, també manté correspondència amb Maria Lluïsa Riba, que descriu com una dona aficionada a la muntanya i a l'esquí.

“Barcelona 2 – 9 – 35

Estimada Mª Lluïsa. Ja aclimatats de nou a ciutat després d'uns dies tan agradables passats (...) d'Ordino amb la vostra companyia.

Hem reprès amb tota energia el nostre treball. L'Esperança però ha tingut de deixar-lo uns dies, el seu pare es posà molt greu, que creiem no duraria gaires hores, però (...) ha millorat força i tenim moltes esperances que en surti.

Les meves fotos no han quedat gens be, com a títol de record les envio, les de l'Emili està molt be ja les veuràs (...).

La perdiu blanca de l'Espèrança ha quedat molt be, faria un bon paper al “Museu de Ciències naturals”, jo no he rebut el cap d'isard però penso arribarà aviat.

Hem anat a banyar-nos cap a la Costa Brava, encara que no era tan agradable com a l'estany, però també hi disfrutem força.

Dona molts records a la teva mare i al teu germà “l'Hereu d'Ordino”. Rep una forta abraçada de la Nuri”. [ANA/CR 9643]

A aquesta primera carta, en van seguir d'altres.

“Barcelona 9 – 2 – 36

Estimada Mª Lluïsa. Espero que hores d'ara en lloc de pluja teniu neu i en podeu disfrutar força jo volia anar a la neu aquests dies però el meu treball a Barcelona no ho ha permès. Espero que podrem tenir uns quants dies de festa i llavors m'agradaria anar cap a Andorra i llavors ja et vindré a veure.

Moltes gràcies de la photo que m'agrada molt, el coll d'Ordino sempre és bonic veritat? a l'estiu i a l'hivern.

En Roca va ensenyar-me també la photo que li enviares que està també molt bé.

A veure si serà veritat que vindras a l'abril... estaria molt contenta que fos així. Miraré de no tenir molta feina per poder sortir força amb tu.

Desitjo disfruteu força de la neu ja que aquest any ha hagut un xic tardana.

Molts records a la teva mare i germà (...) Nuri”. [ANA/ CR 9644]

Núria Armangué va competir en les curses d'esquí femenines d'aquells anys, i com tantes altres persones va veure truncada la seva vocació com a conseqüència de la Guerra Civil Espanyola.

“Barcelona 19 – V – 47

Estimada M. Lluïsa, no saps amb quina al·legria vaig saber pel meu germà notícies teves, després de uns 11 anys de no saber res, com qui diu ahir, com passa el temps. Estic molt contenta de saber que estàs be com també la teva família, ja se estàs fet una campeona de skiss.

Nosaltres hem passat uns anys molt dusos, així es que a vegades sembla que n'hagin passat 20 en lloc de 11.

Sempre m'enrecordaré amb gust els bons dies passats a Ordino i encara riue el cap d'isard caçat pel teu germà.

Els companys que varem venir amb mi estan be, el que es deia Emili te ja dos criatures una nena de 8 anys i un nen de 5, el que es deia Jaume, va estar a Escòcia durant la guerra i ja

no ha tornat i s'ha casat allà, els demés Josep, Esperança i jo continuem tots solters; en Ricard Roca es va casar durant la guerra i després va marxar cap a Mexic, vaig saber alguna cosa per la família però ara ja fa temps que no se res.

No tens idea de l'escampada de gent que hi ha hagut aquí a Barcelona ha sigut algo fantastic.

Jo eskio poc ja que fa dos anys que no ho he fet, he sortit algun dia d'excursió i aixó encara m'agrada molt.

Espero que escriuras alguna cosa, mentrestant t'envio aquesta foto que el meu germá m'ha donat per a tu. Molts recorts als de casa teva.

Reb un afectuós saludo. Nuria Arrmangue.” [ANA/CR 9646]

Les cartes de la Núria ens descobreixen una vida de dona ben diferent, com també mostren una altra percepció de la muntanya que poc té a veure amb la que podien tenir les dones pageses. Les seves paraules denoten una mirada encuriosida, de descoberta d'altres realitats, que es forja en un context més industrialitzat i urbà en què les dones havien de començar a travessar el llinar domèstic.

A finals del segle XIX, les filles de les famílies benestants, sobretot dels nuclis urbans veïns més desenvolupats, accedien a una preparació i a una educació més lliberal. Algunes d'aquelles dones es van introduir en el món de l'ensenyament i la cultura, i van poder participar en l'espai públic a través d'associacions com ara els centres excursionistes, les agrupacions corals i dansaires, els grups de teatre i els centres culturals. També es van aventurar a descobrir la muntanya com a espai d'oci i de descans. I algunes van arribar a Andorra.

Les dones retratades en blanc i negre van compartir el fet d'haver viscut en un mateix moment històric i en un mateix sistema de valors sobre la dona i la família. Totes van participar dels canvis que s'estaven produint al seu entorn i el seu treball va ser fonamental en la transformació econòmica i social que el país va viure al llarg del segle XX. Entre aquestes fotografies, hi ha diferències. Algunes instantànies comencen a anunciar situacions noves: l'arribada de dones amb altres bagatges i maneres diferents de relacionar-se, i, sobretot, la participació en nous escenaris necessaris per a la dona, com ara el reconeixement al dret de vot i el dret a ser elegides i participar de la vida pública com un ciutadà més. La selecció de les imatges més contemporànies són testimoni d'una diversitat i d'una complexitat creixents de l'univers femení, fruit dels processos de modernització i de globalització que es vivien al país. Aquest, però, és un altre relat visual d'un altre moment de la història.

Isabel de la Parte

Antropòloga. Arxiu d'Etnografia

Bibliografia

Arxiu d'Etnografia. Arxiu Nacional d'Andorra

DE LA PARTE, Isabel; MAS, David. *La casa a Andorra. Dues històries de família*. Barcelona: Ed. Alta Fulla; Govern d'Andorra, 2000.

ESCORIHUELA, Isidre; DE LA PARTE, Isabel. *Famílies, 20 maneres de viure*.

família

família

família

família

família

família

família

família

família

família

família

família

Moliné y Albareda

família

família

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

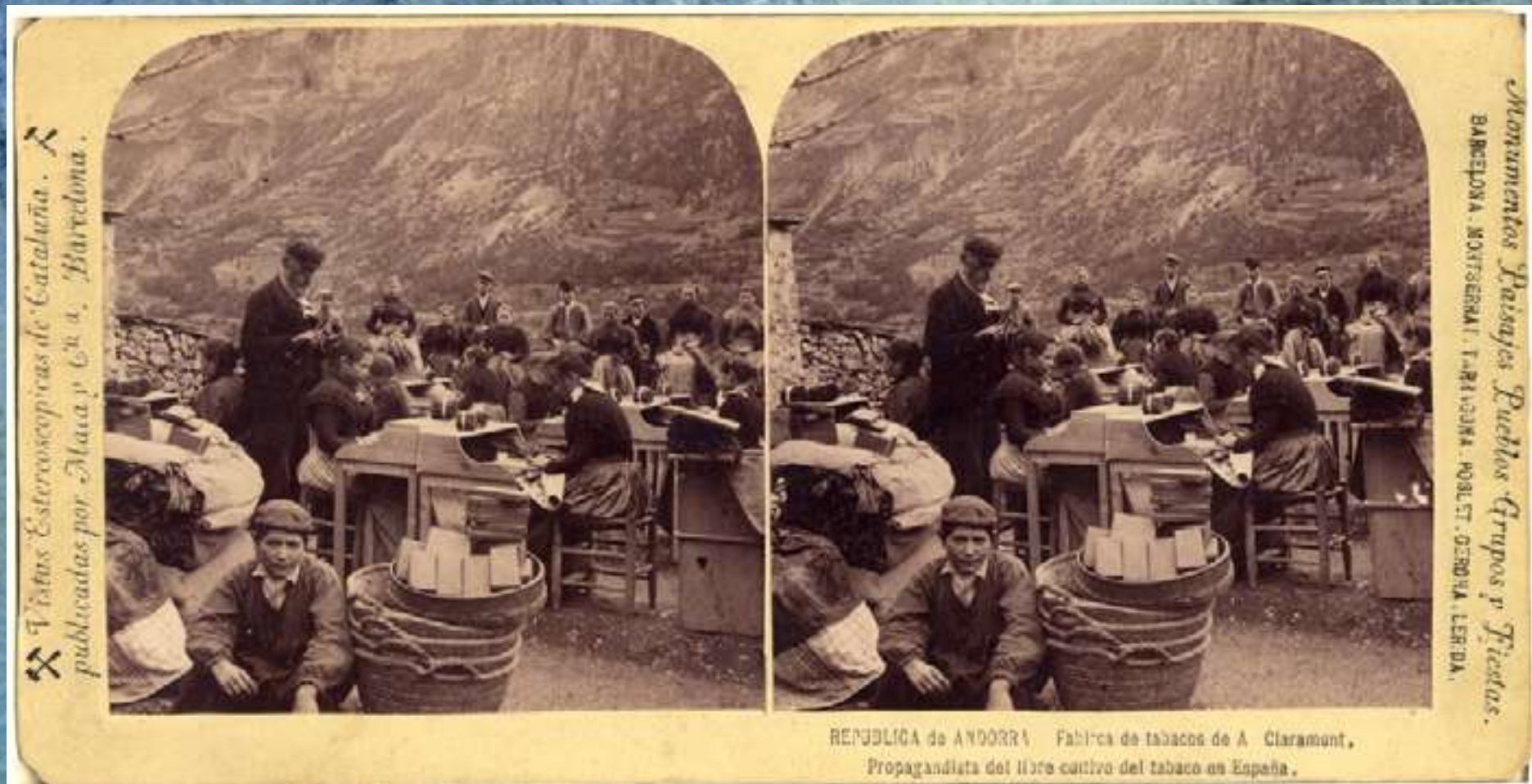
camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

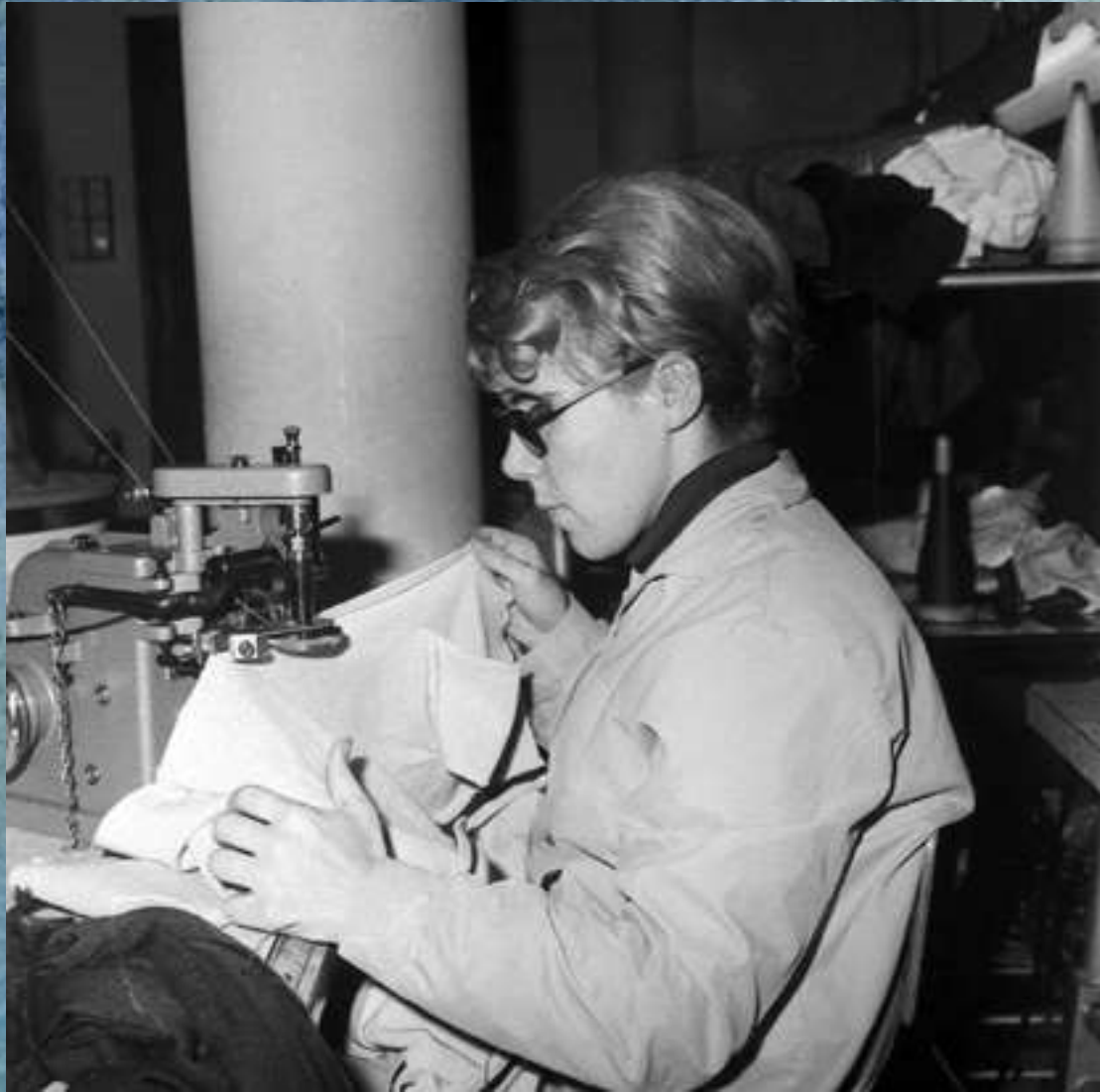
camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

camp i treball

religió

religió

religió

religió

religió

religió

religió

religió

religió

lleure

lleure

lleure

lleure

11eure

11eure

11eure

11eure

11eure

11eure

11eure

11eure

lleure

11eure

11eure

11eure

11eure

lleure

lleure

11eure

11eure

Govern d'Andorra

EDITA

© Govern d'Andorra

Ministeri de Cultura, Joventut i Esports

Arxiu Nacional d'Andorra

© De les fotografies:

Arxiu Nacional d'Andorra i Fundació Julià Reig

Autors text

Isabel de la Parte

Isidre Escorihuela

Reproduccions fotografies

Isidre Escorihuela

Coordinació gràfica i disseny

Laura López Martí

www.lauragrafica.com

Dipòsit Legal: AND. 48-2017

ISBN: 978-99.920-0.816-4

Primera edició: març del 2017

Sota les sancions establertes per les lleis, queden rigorosament prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment –inclosos la reprografia i el tractament informàtic– i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públic.